

ΕΛΔΑ, απόφαση της 24.5.2011, Κώνστας κατά Ελλάδος*

[Παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας από δηλώσεις πολιτειακών οργάνων]

Σύνθεση: Nina Vajić, Πρόεδρος, Peer Lorenzen, Khanlar Hajiyev, George Nicolaou, Mirjana Lazarova Trajkovska, Julia Laffranque, δικαστές, Σπυρίδων Φλογαΐτη, δικαστής ad hoc

Με ομόφωνη Απόφασή του το πρώτο Τμήμα του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, μετά από προσφυγή του πρώην Πρύτανη του Παντείου, καθηγητή Δημήτρη Κώνστα, καταδίκασε την Ελλάδα για την παραβίαση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και συγκεκριμένα των άρθρων που προστατεύουν το τεκμήριο της αθωότητας του κατηγορουμένου (άρθρο 6 παρ. 2) ως συστατικό στοιχείο της δίκαιης δίκης καθώς και το δικαίωμά του σε αποτελεσματική προσφυγή (άρθρο 13).

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Στην αφετηρία της υποθέσεως βρίσκεται η προσφυγή αριθ. 53466/07 στρεφόμενη εναντίον της Ελληνικής Δημοκρατίας από έναν υπήκοο αυτού του κράτους, τον Δημήτριο Κώνστα [εφεξής «ο προσφεύγων»], ο οποίος προσέφυγε ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στις 25 Νοεμβρίου 2007, δυνάμει του άρθρου 34 της Συμβάσεως για την προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (εφεξής «η Σύμβαση»).
2. Ο προσφεύγων εκπροσωπήθηκε από τον κ. Γ. Κτιστάκι, δικηγόρο, μέλος του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών. Η ελληνική κυβέρνηση [εφεξής «η Κυβέρνηση»] εκπροσωπήθηκε από τους πληρεξούσιούς της, τον κ. Μ. Απέσσο, Νομικός Σύμβουλος στο Νομικό Συμβούλιο του Κράτους, την κα. Ο. Πατσοπούλου, Πάρεδρο στο Νομικό Συμβούλιο του Κράτους, και την κα. Σ. Τρεκλή, Δικαστική Αντιπρόσωπο Α΄ στο Νομικό Συμβούλιο του Κράτους.
3. Ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι παραβιάστηκαν τα δικαιώματα που του εγγυώνται τα άρθρα 6§2 και 13 της Σύμβασης.
4. Στις 14 Μαΐου 2009, η Πρόεδρος του Πρώτου Τμήματος αποφάσισε να κοινοποιήσει την προσφυγή της Κυβερνήσεως. Εξ άλλου, όπως το επιτρέπει το άρθρο 29§1 της Σύμβασης, αποφάσισε να αποφανθεί το Τμήμα ταυτόχρονα για το παραδεκτό και την ουσία της υποθέσεως.

* Μετάφραση Αλίκη Τερζή

5. Ο κ. Χρήστος Ροζάκης, εκλεγμένος Δικαστής για την Ελλάδα, δήλωσε κώλυμα και η Κυβέρνηση όρισε τον κ. Σπυρίδωνα Φλογαίτη ως Δικαστή *ad hoc* στην υπόθεση.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ

I. ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

6. Ο προσφεύγων γεννήθηκε το 1946 και ζει στην Αθήνα.
7. Από το 1985 είναι καθηγητής Διεθνών Σχέσεων στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Μεταξύ 1990 και 1995 διετέλεσε Πρύτανης του ανωτέρω πανεπιστημίου. Στις βουλευτικές εκλογές του 1996, ο προσφεύγων διατέλεσε υπηρεσιακός (*ad interim*) Υπουργός Τύπου. Μεταξύ του 1997 και του 1999 υπηρέτησε ως Μόνιμος Αντιπρόσωπος της Ελλάδος στο Συμβούλιο της Ευρώπης.
8. Τον Σεπτέμβριο του 1998, το Πρυτανικό Συμβούλιο διέταξε διοικητική έρευνα αναφορικά με την οικονομική διαχείριση του Παντείου πριν το 1997. Σε συνέχεια αυτής της διοικητικής έρευνας, και αφού υποβλήθηκε το σχετικό πόρισμα στον Εισαγγελέα Εφετών Αθηνών, ο τελευταίος άσκησε ποινικές διώξεις εναντίον πενήντα τεσσάρων ατόμων και συγκεκριμένα μελών του διδακτικού προσωπικού τα οποία κατείχαν θέσεις του Πρυτάνεως, Αντιπρυτάνεως την περίοδο 1992-1998. Ο προσφεύγων κατηγορήθηκε για την διάπραξη κατ'εξακολούθηση και από κοινού και των αδικημάτων της ψευδούς βεβαίωσης, της πλαστογραφίας, της υπεξαίρεσης και της απάτης σε βάρος του Δημοσίου για ποσό που υπερβαίνει τις 50 000 000 δραχμές (146 735 ευρώ περίπου). Με απόφαση του Εισαγγελέα Εφετών, παραπέμφθηκε με το υπ' αριθ. 2284/2005 κλητήριο θέσπισμα, μαζί με άλλους δέκα-οκτώ κατηγορούμενους, απευθείας σε δίκη. Η υπόθεση προσέγκυσε, ιδιαίτερα, την προσοχή των μέσων μαζικής επικοινωνίας.
9. Στις 7 Σεπτεμβρίου 2005 το Συμβούλιο Εφετών Αθηνών επικύρωσε την απόφαση του Εισαγγελέα και αποφάσισε την απαλλαγή από ποινικές κατηγορίες για ορισμένους εκ των κατηγορουμένων. Αναφορικά με τον προσφεύγοντα, το Συμβούλιο Εφετών δέχθηκε ότι έπαιξε «προταγωνιστικό ρόλο» στη διάπραξη των ανωτέρω κακουργηματικής μορφής αξιόποινων πράξεων (υπ' αριθ. 1969/2005 απόφαση).
10. Στις 10 Οκτωβρίου 2005, ο προσφεύγων άσκησε έφεση ενώπιον του Συμβουλίου Εφετών Αθηνών κατά της απευθείας παραπομπής του στο ακροατήριο με το υπ' αριθ. 2284/2005 κλητήριο θέσπισμα. Στις 10 Νοεμβρίου 2005 το Συμβούλιο Εφετών Αθηνών απέρριψε την έφεση ως απαράδεκτη (υπ' αριθ. 2380/2005 απόφαση).

11. Στις 18 Νοεμβρίου 2005, ο προσφεύγων άσκησε αναίρεση κατά της υπ' αριθ. 2380/2005 απόφασης. Στις 5 Απριλίου 2006 ο Άρειος Πάγος (σε Συμβούλιο) επικύρωσε την προσβαλλόμενη απόφαση (υπ' αριθ. 850/2006 απόφαση).
12. Στις 6 Ιουνίου 2007, μαζί με οκτώ άλλους κατηγορούμενους, το Εφετείο Κακουρηγημάτων Αθηνών καταδίκασε τον προσφεύγοντα σε κάθειρξη δεκατεσσάρων ετών για υπεξαίρεση δημοσίου χρήματος, απάτη σε βάρος του Δημοσίου και ψευδή βεβαίωση (υπ' αριθ. 2444/2007 απόφαση). Την ίδια ημέρα, ο προσφεύγων άσκησε έφεση και το Εφετείο Κακουρηγημάτων Αθηνών ανέστειλε την εκτέλεση της ποινής μέχρι την εκδίκαση της εφέσεως.
13. Κατά την ακροαματική διαδικασία ενώπιον του Εφετείου Κακουρηγημάτων Αθηνών, ο προσφεύγων φέρεται να αιτήθηκε προς το δικαστήριο την ακρόαση συγκεκριμένων μαρτύρων υπεράσπισης, αίτημα που απερρίφθη από το ίδιο δικαστήριο. Επιπλέον, το Εφετείο Κακουρηγημάτων φέρεται να απέρριψε τα αιτήματα του προσφεύγοντος για πρόσβαση σε συγκεκριμένα πειστήρια ενοχής που αναφέρονταν στο πόρισμα της διοικητικής έρευνας και για υποβολή έκθεσης ανεξαρτήτων εμπειρογνομόνων για την διαχείριση στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, όταν ήταν Πρύτανης. Τέλος, προς το πέρας της διαδικασίας, το Εφετείο Κακουρηγημάτων φέρεται να ανέγνωσε ανώνυμες επιστολές περί της ενοχής του προσφεύγοντος, χωρίς να του παρασχεθεί η ευκαιρία να τις αντικρούσει.
14. Στις 11 Ιουνίου 2007, κατά την διάρκεια συζήτησης ενώπιον της Ολομελείας του Ελληνικού Κοινοβουλίου, ο Υφυπουργός Οικονομικών αναφέρθηκε στην εν λόγω δίκη, λέγοντας ότι συγκεκριμένοι βουλευτές της Αντιπολίτευσης κατάθεσαν ως μάρτυρες υπεράσπισης ενώπιον του Εφετείου Κακουρηγημάτων Αθηνών. Ειδικότερα, δήλωσε:
«Και ποιοι είναι οι άφθαρτοι; Οι συκοφάντες, οι πρωτοκλασάτοι Βουλευτές του ΠΑ.ΣΟ.Κ. και πρώην Υπουργοί του ΠΑ.ΣΟ.Κ. που έτρεξαν να υπερασπιστούν τους καταχραστές της Παντείου; Ήταν ή δεν ήταν προσωπικοί, πολιτικοί σας φίλοι; Τους διορίσατε υπηρεσιακούς Υπουργούς Τύπου, πρέσβεις εκ προσωπικοτήτων στο Συμβούλιο της Ευρώπης, όταν ήδη είχαν αρχίσει να δημοσιοποιούνται τα σκάνδαλα στο Πάντειο; Φιλαράκια σας ήταν, αγαπητοί συνάδελφοι, και τρέξατε να τους υπερασπιστείτε στη Βουλή. Κλέβεστε και μεταξύ σας. Σύμφωνα με το χθεσινό «ΒΗΜΑ» ακόμα και τα λεφτά του κ. Σημίτη [πρώην Πρωθυπουργός] καταχράστηκαν οι φίλοι σας!»
15. Στις 2 Ιουλίου 2007, κατά την διάρκεια συζήτησης ενώπιον της Ολομελείας του Ελληνικού Κοινοβουλίου, ο Πρωθυπουργός αναφέρθηκε στην παρούσα υπόθεση λέγοντας ότι πρόκειται για «πρωτοφανές σκάνδαλο εσκεμμένης και σχεδιασμένης υπεξαίρεσης 8.000.000 ευρώ προς ίδιον όφελος στο Πάντειο Πανεπιστήμιο».
16. Στις 12 Φεβρουαρίου 2008 ο Υπουργός Δικαιοσύνης απευθύνθηκε στην Αντιπολίτευση ενώπιον του Κοινοβουλίου:

«Σας θυμίζω επίσης το σκάνδαλο του Παντείου Πανεπιστημίου. Με θάρρος και παρρησία η ελληνική δικαιοσύνη απεφάσισε και κατεδίκασε εκείνους, τους οποίους εσείς προστατεύατε όλα αυτά τα χρόνια».

17. Από τον φάκελο προκύπτει ότι η υπόθεση είναι εκκρεμής ενώπιον του Εφετείου Αθηνών. Η υπ' αριθ. 2444/2007 απόφαση του Εφετείου Κακουρηγημάτων Αθηνών καθαρογράφηκε την 4^η Νοεμβρίου 2009. Πριν την καθαρογραφή της, ο προσφεύγων δεν μπορούσε να λάβει πλήρως γνώση του περιεχομένου της.

II. ΤΟ ΣΧΕΤΙΚΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

18. Τα σχετικά άρθρα του Αστικού Κώδικα ορίζουν τα ακόλουθα:

Άρθρο 57

Δικαίωμα στην προσωπικότητα

Όποιος προσβάλλεται παράνομα στην προσωπικότητά του έχει δικαίωμα να απαιτήσει να αρθεί η προσβολή και να μην επαναληφθεί στο μέλλον. Αν η προσβολή αναφέρεται στην προσωπικότητα προσώπου που έχει πεθάνει το δικαίωμα αυτό έχουν ο σύζυγος, οι κατιόντες, οι ανιόντες, οι αδελφοί και οι κληρονόμοι του από διαθήκη.

Αξίωση αποζημίωσης σύμφωνα με τις διατάξεις για τις αδικοπράξεις δεν αποκλείεται.

Άρθρο 59

Ικανοποίηση ηθικής βλάβης

Στις περιπτώσεις των δύο προηγούμενων άρθρων το δικαστήριο με την απόφασή του, ύστερα από αίτηση αυτού που έχει προσβληθεί και αφού λάβει υπόψη το είδος της προσβολής, μπορεί επιπλέον να καταδικάσει τον υπαίτιο να ικανοποιήσει την ηθική βλάβη αυτού που έχει προσβληθεί. Η ικανοποίηση συνίσταται σε πληρωμή χρηματικού ποσού, σε δημοσίευμα, ή σε ο,τιδήποτε επιβάλλεται από τις περιστάσεις.

19. Τα άρθρα 104 και 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα αναφέρουν ακόλουθα:

Άρθρο 104

Για πράξεις και παραλείψεις των οργάνων του δημοσίου, που ανάγονται σε έννομες σχέσεις του ιδιωτικού δικαίου ή σχετικές με την ιδιωτική του περιουσία, το δημόσιο ευθύνεται κατά τις διατάξεις του Αστικού Κώδικα για τα νομικά πρόσωπα.

Άρθρο 105

Για παράνομες πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων του δημοσίου κατά την άσκηση της δημόσιας εξουσίας που τους έχει ανατεθεί, το δημόσιο ενέχεται σε αποζημίωση, εκτός αν η πράξη ή η παράλειψη έγινε κατά παράβαση διάταξης, που υπάρχει για χάρη του γενικού συμφέροντος. Μαζί με το δημόσιο ευθύνεται εις ολόκληρον και το

υπαίτιο πρόσωπο, με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων για την ευθύνη των υπουργών.

20. Το άρθρο 105 εγκαθιδρύει την έννοια της ειδικής αποζημίωσης του δημοσίου δικαίου, γεννώντας την εξωσυμβατική ευθύνη του Κράτους. Η ευθύνη αυτή προκύπτει από παράνομες πράξεις ή παραλείψεις. Οι επίμαχες πράξεις μπορούν να είναι όχι μόνον οι νομικές αλλά και οι υλικές πράξεις της διοικήσεως, συμπεριλαμβανομένων και των ανεκτέλεστων κατ'αρχήν πράξεων (Kyriakopoulos, *Commentaire du code civil*, article 105 de la loi d'accompagnement du code civil, n° 23; Filios, *Droit des contrats*, partie spéciale, volume 6, responsabilité délictueuse 1977, par. 48 B 112 ; E. Spiliotopoulos, *Droit administratif*, troisième édition, par. 217; arrêt n° 535/1971 de la Cour de cassation; *Nomiko Vima*, 19e année, p. 1414; arrêt n° 492/1967 de la Cour de cassation ; *Nomiko Vima*, 16e année, p. 75). Το παραδεκτό της αγωγής αποζημίωσης τίθεται υπό έναν όρο: το παράνομο της πράξης ή της παράλειψης.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

I. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΕΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ

21. Ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι η διαδικασία ενώπιον του Εφετίου κακουργημάτων Αθηνών ενέχει πολλές παρατυπίες. Ειδικότερα, παραπονείται ότι ο Εισαγγελέας Εφετών Αθηνών τον παρέπεμψε, σύμφωνα με μία ειδική διαδικασία, απευθείας σε δίκη, χωρίς προηγουμένως να τον παραπέμψει στο Συμβούλιο Εφετών. Κατά δεύτερον, ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι δεν του επετράπη να προσκομίσει συγκεκριμένες αποδείξεις ενώπιον του Εφετίου Κακουργημάτων, ούτε να εξετάσει ένα μάρτυρα υπεράσπισης, στοιχεία δηλαδή κρίσιμα για την διαδικασία. Τέλος, παραπονείται ότι ελήφθησαν υπ' όψη ανώνυμα γράμματα χωρίς να του επιτρέψουν να αντιλέξει για την ακρίβεια του περιεχομένου τους. Ως προς τα ανωτέρω παράπονα, επικαλείται τις διατάξεις των άρθρων 6 §§1 και 3 (γ) και (δ) της Συμβάσεως.
22. Εξ'άλλου, ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι η αρχή του τεκμηρίου αθωότητας παραβιάστηκε από την απόφαση υπ' αριθ. 1969/2005 του Συμβουλίου Εφετών Αθηνών. Παραπονείται, επίσης, ότι οι δηλώσεις του Πρωθυπουργού, του Υφυπουργού Οικονομικών και του Υπουργού Δικαιοσύνης αναφορικά με την υπόθεσή του, ενώ αυτή ήταν εκκρεμής στο Εφετείο, παραβίασαν την εν λόγω αρχή. Ως προς αυτό επικαλείται το άρθρο 6 §2 της Συμβάσεως. Τα σχετικά μέρη του άρθρου 6 της Συμβάσεως ορίζουν τα ακόλουθα:

1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δικαίως (...) υπό δικαστηρίου (...) το οποίον θα αποφασίση (...) επί του βασίμου πάσης εναντίον του κατηγορίας ποινικής φύσεως.
2. Παν πρόσωπον κατηγορούμενον επί αδικήματι τεκμαίρεται ότι είναι αθών μέχρι της νομίμου αποδείξεως της ενοχής του.
3. Ειδικότερον, πας κατηγορούμενος έχει δικαίωμα:

(.....)

γ) όπως υπερασπίση ο ίδιος εαυτόν ή αναθέση την υπεράσπισίν του εις συνήγορον της εκλογής του, εν ή δε περιπτώσει δεν διαθέτει τα μέσα να πληρώση συνήγορον της εκλογής του, εν ή δε περιπτώσει δεν διαθέτει τα μέσα να πληρώση συνήγορον να του παρασχεθή τοιούτος δωρεάν, όταν τούτο ενδείκνυται υπό του συμφέροντος της δικαιοσύνης,

δ) να εξετάση ή ζητήση όπως εξετασθώσιν οι μάρτυρες κατηγορίας και επιτύχη την πρόσκλησιν και εξέτασιν των μαρτύρων υπερασπίσεως υπό τους αυτούς όρους ως των μαρτύρων κατηγορίας,

(....)

A. Αναφορικά με τους ισχυρισμούς επί των άρθρων 6 §§1 και 3 (γ) και (δ)

Επί του παραδεκτού

23. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ο σεβασμός των απαιτήσεων του άρθρου 6 §1 της Συμβάσεως σε μία διαδικασία πρέπει, κατ' αρχήν, να εξετασθεί στην βάση του συνόλου της διαδικασίας, δηλαδή όταν αυτή ολοκληρωθεί (βλ. *Bernard c. France*, 23 avril 1998, *Recueil des arrêts et décisions* 1998-II, § 37). Το Δικαστήριο σημειώνει σε αυτό το σημείο ότι η παράγραφος 3 του άρθρου 6 περιέχει μία σειρά από ειδικά στοιχεία του γενικού κανόνα της παραγράφου 1 (*Artico c. Italie*, 13 mai 1980, § 32, série A n° 37). Ωστόσο, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, δεν πρέπει να αποκλείεται ότι ένα συγκεκριμένο στοιχείο μπορεί να αποβεί αποφασιστικό σε τέτοιο βαθμό ως προς το να επιτρέψει το Δικαστήριο να κρίνει τον δίκαιο χαρακτήρα της διαδικασίας σε ένα πρόωρο στάδιο, πριν ακόμη αποφανθούν κατά τρόπο τελεσίδικο και αμετάκλητο τα εθνικά δικαστήρια (*Sossoadouno c. Grèce*, n° 29845/06, § 30, 31 juillet 2008). Σημειώνοντας ότι η ποινική διαδικασία σε βάρος του προσφεύγοντος είναι ακόμη εκκρεμής ενώπιον του Εφετείου Αθηνών, το Δικαστήριο δεν ανιχνεύει καμία περίπτωση τέτοιου είδους.

Συνεπώς, στο παρόν στάδιο της διαδικασίας, ο ισχυρισμός αυτός είναι πρόωρος και πρέπει να απορριφθεί σύμφωνα με τα άρθρα 35 §§1 και 4 της Συμβάσεως.

B. Αναφορικά με τον ισχυρισμό επί του άρθρου 6 § 2 της Συμβάσεως

1. Θέσεις των διαδίκων

α) Η Κυβέρνηση

24. Η Κυβέρνηση ισχυρίζεται εξ' αρχής ότι ο προσφεύγων δεν εξάντλησε τα εσωτερικά ένδικα μέσα. Εκτιμά ότι είχε στη διάθεσή του την αγωγή αποζημιώσεως των άρθρων 57 και 59 του Αστικού Κώδικα σε συνδυασμό με το άρθρο 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα. Αναφερόμενη στην νομολογία των εθνικών δικαστηρίων, η Κυβέρνηση επικαλείται ότι η ελληνική έννομη τάξη αποδέχεται ότι η αναγνώριση του τεκμηρίου αθωότητας συνιστά μέρος της προσωπικότητας του κάθε ανθρώπου. Επομένως, κάθε προσβολή της αρχής αυτής μπορεί να οδηγήσει στην αποζημίωση του ενδιαφερόμενου. Στη βάση αυτών των συμπερασμάτων, η Κυβέρνηση εκτιμά ότι ο προσφεύγων όφειλε να είχε προσφύγει στα εθνικά δικαστήρια με αγωγή αποζημιώσεως πριν την εισαγωγή της προσφυγής ενώπιον του Δικαστηρίου.
25. Επί της ουσίας, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι οι επίμαχες φράσεις εντάσσονται σε μία πολιτική αντιπαράθεση που έλαβε χώρα στο Κοινοβούλιο και αφορούσε ένα ζήτημα που είχε προσελκύσει το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης. Επιπλέον, η Κυβέρνηση σημειώνει ότι οι σχετικές φράσεις εκστομίστηκαν μετά την καταδίκη του προσφεύγοντος σε πρώτο βαθμό. Για την Κυβέρνηση, αυτό το στοιχείο είναι πολύ καθοριστικό στην προκειμένη περίπτωση διότι το αρμόδιο ποινικό δικαστήριο καταδίκασε τον προσφεύγοντα στο τέλος μίας διαδικασίας που σεβάστηκε όλες τις εγγυήσεις της δίκαιης δίκης, όπως αυτές περιλαμβάνονται στο άρθρο 6 §1 της Συμβάσεως. Ισχυρίζεται ότι ο Πρωθυπουργός αναφερόταν γενικά στην υπόθεση χωρίς να επισημαίνει στοιχεία προσδιοριστικά της ταυτότητας του προσφεύγοντος. Σύμφωνα με την Κυβέρνηση, θα ήταν μη λογικό να γίνει δεκτό ότι η αναφορά στο αποτέλεσμα μίας ποινικής διαδικασίας, στο πλαίσιο μίας πολιτικής αντιπαράθεσης, είναι ικανή να παραγκωνίσει την αρχή του τεκμηρίου αθωότητας. Αναφορικά με τον Υφυπουργό Οικονομικών, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι οι επίμαχες φράσεις ειπώθηκαν στο πλαίσιο μίας δηκτικής πολιτικής αντιπαράθεσης, ότι δεν αναφέρθηκε το όνομα του προσφεύγοντος και ότι, ουσιαστικά, το εν λόγω πολιτικό πρόσωπο αναφέρθηκε στο διατακτικό μίας ποινικής δίκης. Τέλος, η Κυβέρνηση τονίζει την χρονική απόσταση που χωρίζει την εκτόμιση των επίμαχων φράσεων και την διαδικασία ενώπιον του Εφετείου. Σημειώνει ότι η υπόθεση είναι πάντοτε εκκρεμής ενώπιον του Εφετείου και, κατά συνέπεια, το συγκεκριμένο Εφετείο δεν θα μπορούσε να είχε επηρεαστεί από αυτές μετά την παρέλευση ενός τόσο μεγάλου χρονικού διαστήματος.

β) Ο προσφεύγων

26. Ο προσφεύγων υποστηρίζει κατ' αρχήν ότι τα εσωτερικά ένδικα μέσα που επικαλείται η Κυβέρνηση δεν είναι αποτελεσματικά. Ειδικότερα, ισχυρίζεται ότι σχεδόν όλες οι δικαστικές αποφάσεις που παρουσίασε η Κυβέρνηση δεν αφορούν παρά την αστική ευθύνη των δημοσιογράφων για προσβολή της τιμής

των ατόμων που θίγονταν. Σημειώνει ότι καμία από τις αποφάσεις που προσκομίστηκαν στο Δικαστήριο δεν αναγνωρίζει την ευθύνη μέλους της Κυβέρνησης για προσβολή του τεκμηρίου της αθωότητας. Επιπλέον, προσθέτει ότι σε μία από τις προσκομισθείσες αποφάσεις κρίθηκε από τα εθνικά δικαστήρια συνταγματικός ο αποκλεισμός της προσωπικής αστικής ευθύνης των μελών της Κυβέρνησης, γεγονός που επιβεβαιώνει την θέση του. Τέλος, αναφέρει ότι δεν διέθετε κανένα εσωτερικό ένδικο μέσο με το οποίο θα ζητούσε από το αρμόδιο ποινικό δικαστήριο να αποφανθεί επί της παραβίασης του τεκμηρίου αθωότητας στην προκειμένη περίπτωση.

27. Επί της ουσίας, ο προσφεύγων τονίζει ότι ο Πρωθυπουργός, ο Υφυπουργός Οικονομικών και ο Υπουργός Δικαιοσύνης προέβησαν σε δηλώσεις ικανές να ασκήσουν επιρροή κατά την επανεξέταση κατ'έφεση της υποθέσεως. Προσθέτει ότι η πρόθεση των ανωτέρω προσώπων να θίξουν το τεκμήριο αθωότητας απορρέει από το γεγονός ότι οι επιμάχες φράσεις ειπώθηκαν λίγες ημέρες μετά την ανακοίνωση της απόφασης του Εφετείου Κακουργημάτων Αθηνών. Ενώ, δηλαδή, η απόφαση υπ' αριθ. 2444/2007 του ανωτέρω δικαστηρίου δεν είχε ακόμη καθαρογραφεί και συνεπώς τα μέλη της Κυβερνήσεως δεν μπορούσαν να γνωρίζουν τα γεγονότα της υποθέσεως, όπως αυτά τα εξακρίβωσε το αρμόδιο δικαστήριο, οδηγώντας το στην καταδικαστική του απόφαση. Για τον προσφεύγοντα το γεγονός ότι η απόφαση υπ' αριθ. 2444/2007 δεν είχε καθαρογραφεί την εποχή των επίμαχων δηλώσεων του στέρησε και την δυνατότητα να απαντήσει στους σχετικούς ισχυρισμούς, κάνοντας την αναγκαία αναφορά στο περιεχόμενο της ανωτέρω απόφασης. Γενικότερα, ο προσφεύγων εκτιμά ότι, δεδομένης της σημασίας των δημοσίων αξιωμάτων των συγκεκριμένων μελών της Κυβέρνησης, οι τελευταίοι όφειλαν να δείξουν αυτοσυγκράτηση στην στάση τους έναντι μίας ποινικής διαδικασίας που ήταν πάντοτε εκκρεμής.

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

α) Επί του παραδεκτού

28. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η Κυβέρνηση εγείρει την ένσταση της μη εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων διότι ο προσφεύγων δεν άσκησε αγωγή αποζημίωσης ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων για προσβολή της προσωπικότητάς του. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ο κανόνας της εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων, που περιέχει το άρθρο 35§1 της Συμβάσεως, στηρίζεται στην υπόθεση -ενσωματωμένη η τελευταία στο άρθρο 13 με το οποίο παρουσιάζει στενή σχέση το άρθρο 35§1- ότι η εσωτερική έννομη τάξη προσφέρει ένα αποτελεσματικό ένδικο μέσο, στην πράξη αλλά και στον νόμο, αναφορικά με την επικαλούμενη παραβίαση (*Kudla c. Pologne* [GC], n° 30210/96, § 152, CEDH 2000-XI ; *Hassan et Tchaouch c. Bulgarie* [GC], n° 30985/96, §§ 96-98, CEDH 2000-XI). Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, σύμφωνα με τον κανόνα της εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων, ο

προσφεύγων οφείλει, πριν προσφύγει στο Δικαστήριο του Στρασβούργου, να παράσχει στον υπόλογο Κράτος –διαμέσου της χρήσης εκείνων των ένδικων μέσων που είναι και μπορούν να θεωρηθούν αποτελεσματικά και επαρκή κατά την εθνική νομοθεσία- την δυνατότητα θεραπείας των προβαλλομένων παραβιάσεων (μεταξύ άλλων, *Fressoz et Roire c. France* [GC], n° 29183/95, § 37, CEDH 1999-I). Το άρθρο 35§1 της Συμβάσεως δεν επιβάλλει την εξάντληση παρά μόνον εκείνων των ένδικων μέσων που σχετίζονται με τις προβαλλόμενες παραβιάσεις και είναι διαθέσιμα και κατάλληλα. Πρέπει να υφίστανται σε επαρκή βαθμό σαφήνειας, όχι μόνον στην θεωρία αλλά και στην πρακτική, χωρίς την οποία απουσιάζει η επιθυμητή αποτελεσματικότητα και η προσβασιμότητα. Εναπόκειται στο αμυνόμενο Κράτος να αποδείξει ότι αυτές οι προϋποθέσεις πληρούνται (μεταξύ άλλων, *Dalia c. France*, 19.2.1998, *Recueil* 1998-I, p. 87, § 38).

29. Στην προκειμένη περίπτωση, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι η αγωγή που παρουσιάζει η Κυβέρνηση βασίζεται στο άρθρο 57 του Αστικού Κώδικα, διάταξη που προβλέπει την δυνατότητα αποζημίωσης του ενδιαφερόμενου σε περίπτωση προσβολής της προσωπικότητάς του. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η αρχή του τεκμηρίου της αθωότητας συνιστά, κυρίως, μία διαδικαστική εγγύηση, η οποία συγκαταλέγεται μεταξύ των στοιχείων της δίκαιης δίκης που απαιτεί το άρθρο 6 της Συμβάσεως (*Arrigo et Vella c. Malte (déc.)*, n° 6569/04, 10.5.2005, *Allenet de Ribemont c. France*, 10.2.1995, §35, série A n° 308). Όπως τονίστηκε ήδη, η αρχή αυτή είναι μία ειδική εφαρμογή του γενικού κανόνα που αναγγέλλει η πρώτη παράγραφος αυτής της διάταξης (*Deweert c. Belgique*, 27.2.1980, §56, série A n° 35). Το Δικαστήριο τονίζει ότι η Κυβέρνηση δεν σημειώνει ποιο ένδικο μέσο θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει ο προσφεύγων ενώπιον της αρμόδιας ποινικής δικαιοσύνης προκειμένου να διαπιστώσει την παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας στο δικονομικό σκέλος. Συνεπώς, η αγωγή για αποζημίωση, βασισμένη στο άρθρο 57 του Αστικού Κώδικα, και προβαλλόμενη από την Κυβέρνηση, δεν θα μπορούσε παρά να είναι εν μέρει σχετική και κατάλληλη με την παρουσιαζόμενη παραβίαση της Σύμβασης. Κατά τούτο, δεν δύναται να θεραπεύσει πλήρως την προβαλλόμενη προσβολή του τεκμηρίου αθωότητας. Το Δικαστήριο, λοιπόν, απορρίπτει την ένσταση της Κυβέρνησης.

30. Περαιτέρω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι στο πρώτο σκέλος του ισχυρισμού υπό το άρθρο 6§2 της Συμβάσεως ο προσφεύγων παραπονείται ότι η αρχή του τεκμηρίου αθωότητας παραβιάστηκε από την υπ' αριθ. 1969/2005 απόφαση του Συμβουλίου Εφετών Αθηνών. Εν τούτοις, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι η απόφαση αυτή εκδόθηκε την 7^η Σεπτεμβρίου 2005, δηλαδή περισσότερο από έξι μήνες πριν την 25^η Νοεμβρίου 2007 που εισήχθη η παρούσα προσφυγή.

Συνεπώς αυτό το σκέλος του ισχυρισμού υπό το άρθρο 6§2 της Συμβάσεως είναι εκπρόθεσμο και πρέπει να απορριφθεί, κατ' εφαρμογή του άρθρου 35 §§1 και 4 της Συμβάσεως.

31. Τέλος, όσον αφορά το δεύτερο σκέλος του ισχυρισμού υπό το άρθρο 6§2 της Συμβάσεως, δηλαδή αυτό που αφορά τις δηλώσεις του Πρωθυπουργού, του Υπουργού Δικαιοσύνης και του Υφυπουργού Οικονομικών, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι δεν είναι προδήλως αβάσιμο σύμφωνα με το άρθρο 35§3(α) της Συμβάσεως και δεν προσκρούει σε οποιοδήποτε άλλο λόγο απαραδέκτου. Κηρύσσεται, λοιπόν, παραδεκτός ο ισχυρισμός.

β) Επί της ουσίας

i. Γενικές αρχές

32. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι αν η αρχή του τεκμηρίου ανθρωπότητας που ενσαρκώνει η παράγραφος 2 του άρθρου 6 περιλαμβάνεται μεταξύ των στοιχείων της δίκαιης δίκης που απαιτεί το άρθρο 6§1, δεν περιορίζεται σε μία διαδικαστικού χαρακτήρα εγγύηση στην ποινική δίκη. Το εύρος της είναι μεγαλύτερο και απαιτεί να μην προβαίνει κανένας εκπρόσωπος του Κράτους σε δηλώσεις περί της ενοχής ενός προσώπου πριν η ενοχή αυτή διαπιστωθεί από ένα δικαστήριο (*Allenet de Ribemont*, προηγουμένως, §§ 35-36). Εξ άλλου, το Δικαστήριο τονίζει ότι η επέμβαση στο τεκμήριο αθωότητας μπορεί να εκπορεύεται όχι μόνον από έναν δικαστή ή ένα δικαστήριο αλλά και από άλλες κρατικές αρχές (*Daktaras c. Lituanie*, n° 42095/98, §§ 41-42, CEDH 2000-X). Και αυτό συμβαίνει διότι το τεκμήριο αθωότητας, ως δικονομικό δικαίωμα, συμβάλλει κυρίως στον σεβασμό των δικαιωμάτων υπεράσπισης και ευνοεί ταυτόχρονα τον σεβασμό της τιμής και της ακεραιότητας του διωκόμενου προσώπου.

33. Υπό αυτή την σκέψη, το Δικαστήριο επισημαίνει την σημασία της επιλογής των όρων που χρησιμοποιούν οι κρατικοί αξιωματούχοι στις δηλώσεις που κάνουν πριν κάποιος δικαστεί και κριθεί ένοχος. Πιστεύει, λοιπόν, ότι εκείνο που έχει σημασία για την εφαρμογή της ανωτέρω διάταξης είναι το πραγματικό νόημα των επίμαχων δηλώσεων και όχι η κυριολεκτική τους μορφή (*Lavents c. Lettonie*, n° 58442/00, § 126, 28.11.2002). Ωστόσο, το αν η δήλωση ενός κρατικού αξιωματούχου συνιστά παραβίαση της αρχής του τεκμηρίου αθωότητας πρέπει να εξετασθεί στο πλαίσιο των ειδικών συνθηκών εντός των οποίων διατυπώθηκε η επίμαχη δήλωση (*Adolf c. Autriche*, 26.3.1982, série A n° 49, §§ 36-41).

ii. Εφαρμογή των ανωτέρω αρχών στην προκειμένη περίπτωση

α) Ως προς το γεγονός ότι οι δηλώσεις έγιναν μετά την καταδίκη του προσφεύγοντος σε πρώτο βαθμό

34. Το Δικαστήριο επισημαίνει κατ' αρχήν ότι οι επίμαχες φράσεις ειπώθηκαν μετά την καταδίκη του προσφεύγοντος στον πρώτο βαθμό και εκκρεμούσης κατ' έφεση της υποθέσεως. Το ζήτημα λοιπόν που τίθεται είναι αν θα μπορούσε να υπάρξει προσβολή της αρχής του τεκμηρίου της αθωότητας σε αυτό το στάδιο της διαδικασίας. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι το άρθρο 6§2 της Συμβάσεως δεν εμποδίζει καθόλου τις αρμόδιες αρχές να αναφέρονται στην

υπάρχουσα καταδίκη του προσφεύγοντος, ενώ ακόμη δεν έχει καταστεί η καταδίκη του τελεσίδικη. Με άλλα λόγια, η πρωτόδικη καταδίκη είναι το αντικειμενικό στοιχείο το οποίο συνιστά το κεντρικό στοιχείο της κατ' έφεση διαδικασίας. Άλλωστε, δεν πρέπει το άρθρο 6§2, υπό το φως του άρθρου 10 της Συμβάσεως, ούτε να εμποδίζει τις αρχές να ενημερώσουν το κοινό για την επίμαχη καταδίκη, ούτε, πολύ περισσότερο, να εμποδίζει την σχετική συζήτηση στον Τύπο μεγάλης κυκλοφορίας ή στο κοινό γενικά ή, όπως στο παράδειγμά μας, σε μία κοινοβουλευτική αντιπαράθεση (*mutatis mutandis*, *Allenet de Ribemont*, προηγουμένως, §38; *Papon c. France (n° 2)* (déc.), n° 54210/00, CEDH 2001-XII). Εν τούτοις, οι σχετικές αναφορές πρέπει να γίνονται με όλη τη διακριτικότητα και όλη την επιφύλαξη που επιβάλλει ο σεβασμός του τεκμηρίου της αθωότητας (*Peša c. Croatie*, n° 40523/08, §139, 8.4.2010).

35. Εξ άλλου, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι έχει ήδη αποφανθεί ότι σε ένα προκαταρκτικό στάδιο μίας ποινικής υποθέσεως, οι δηλώσεις των κρατικών αρχών δεν πρέπει ούτε να παροτρύνουν το κοινό να πιστέψει στην ενοχή του κατηγορούμενου, ούτε να προδικάζουν την δικαστική κρίση (*Allenet de Ribemont*, προηγουμένως, §41). Επίσης, στις υποθέσεις που τα εθνικά δικαστήρια δεν απεφάνθησαν επί της ενοχής κατά τρόπο οριστικό, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου δέχθηκε ότι η αρχή του τεκμηρίου αθωότητας πρέπει να γίνεται σεβαστή μέχρι την νόμιμη τελεσίδικη καταδίκη του ενδιαφερομένου (*Englert c. Allemagne*, n° 10282/83, Έκθεση της Επιτροπής, 9.10.1985, DR 31, σ. 11, §49 και *Nölkenbockhoff c. Allemagne*, n° 10300/83, Έκθεση της Επιτροπής, 9.10.1985, DR 31, σ. 12, §45).
36. Το Δικαστήριο κρίνει σκόπιμο να επαναλάβει επίσης ότι η Σύμβαση πρέπει να ερμηνεύεται κατά τέτοιο τρόπο ώστε να εγγυάται δικαιώματα συγκεκριμένα και αποτελεσματικά και όχι θεωρητικά και πλασματικά (μεταξύ άλλων, *Artico*, προηγουμένως, §33 ; *Capeau c. Belgique*, n° 42914/98, § 21, CEDH 2005-I). Επομένως, και σύμφωνα με όσα προεκτέθηκαν, το Δικαστήριο κρίνει ότι το τεκμήριο αθωότητας δεν παύει να βρίσκεται σε ισχύ στην κατ' έφεση διαδικασία μόνον από το γεγονός ότι η πρωτόδικη διαδικασία οδήγησε στην καταδίκη του προσφεύγοντος. Ένα τέτοιο συμπέρασμα θα αντέκρουε τον ίδιο τον ρόλο της έφεσης, κατά την οποία ο αρμόδιος δικαστής είναι υποχρεωμένος να επανεξετάσει και τα πραγματικά και τα νομικά ζητήματα της πρωτόδικης απόφασης. Το τεκμήριο αθωότητας θα ήταν έτσι μη εφαρμοστέο σε μία διαδικασία κατά την οποία ο ενδιαφερόμενος ζητά μία νέα δικανική κρίση της υποθέσεώς του και αποσκοπεί στην ανατροπή της προηγούμενης καταδίκης του.
37. Μένει, πάντως, στο Δικαστήριο να εξετάσει αν οι δηλώσεις για την καταδίκη του προσφεύγοντος έλαβαν χώρα σε τέτοιες περιστάσεις και διατυπώθηκαν με τέτοιο τρόπο που μπορούσαν να θεωρηθούν ικανές να επηρεάσουν την εκτίμηση του δικαστηρίου ενώπιον του οποίου η υπόθεση ήταν εκκρεμής. Με άλλα λόγια, το Δικαστήριο θα ερευνήσει αν οι επίμαχες φράσεις των

αξιωματούχων οδηγούσαν στην σκέψη ότι αυτοί είχαν προδικάσει την επανεξέταση της υποθέσεως που θα γινόταν από το αρμόδιο δικαστήριο.

β) Ως προς τον σεβασμό της αρχής του τεκμηρίου της αθωότητας

38. Στην προκειμένη περίπτωση, το Δικαστήριο επισημαίνει ευθύς εξαρχής ότι οι επίμαχες δηλώσεις έγιναν από τον Πρωθυπουργό και δύο Υπουργούς του. Προέρχονταν δηλαδή από τους πιο υψηλούς κρατικούς αξιωματούχους. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι αυτοί οι αξιωματούχοι ήταν δεσμευμένοι να σέβονται το τεκμήριο της αθωότητας (*Y.B. et autres c. Turquie*, n°s 48173/99 et 48319/99, § 43, 28.10.2004). Εξ άλλου, οι δηλώσεις αυτές έγιναν όταν η υπόθεση εκκρεμούσε στο εφετείο. Επιπλέον δε, το (πρωτόδικο) Εφετείο Κακουρηγημάτων Αθηνών είχε διατάξει την αναστολή εκτέλεσης της ποινής του προσφεύγοντος μέχρι την έκδοση της εφετειακής απόφασης (*Nölkenbockhoff*, προηγουμένως, §46). Συνεπώς, παρά την πρωτόδικη καταδίκη του προσφεύγοντος, η αρχή του τεκμηρίου της αθωότητας εφαρμόζεται στην προκειμένη περίπτωση.

- Ως προς το ζήτημα της προσωποποίησης των επίμαχων αναφορών

39. Σχετικά με τις αναφορές του Υφυπουργού Οικονομικών, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι πρόθεση των δηλώσεών του, στο πλαίσιο μίας κοινοβουλευτικής αντιπαράθεσης, ήταν να ασκήσει κριτική στο Σοσιαλιστικό Κόμμα για τους δεσμούς που διατήρησε με πρόσωπα που είναι εμπλεκόμενα στην υπόθεση. Το Δικαστήριο σημειώνει ιδιαίτερα ότι ο Υφυπουργός Οικονομικών χρησιμοποίησε φράσεις όπως «*Τους διορίσατε υπηρεσιακούς Υπουργούς Τύπου, πρέσβεις εκ προσωπικοτήτων στο Συμβούλιο της Ευρώπης, όταν ήδη είχαν αρχίσει να δημοσιοποιούνται τα σκάνδαλα στο Πάντειο;*». Το Δικαστήριο εκτιμά ότι οι λεπτομέρειες αυτές καθιστούσαν πολύ εύκολα αναγνωρίσιμο τον προσφεύγοντα, δεδομένου ότι, όπως προκύπτει από τον φάκελο, κανένας άλλος καταδικασθείς με την υπ' αριθ. 2444/2007 απόφαση δεν συγκεντρώνει αυτή την περιγραφή (*Y.B. et autres*, προηγουμένως, §48, και *Pandy c. Belgique*, n° 13583/02, § 45, 21.9.2006). Με άλλα λόγια, ακόμη κι αν δεν αναφέρθηκε ονομαστικώς, ο προσφεύγων προσδιορίστηκε [φωτογραφήθηκε] χωρίς αμφιβολία με τις φράσεις του Υφυπουργού Οικονομικών.
40. Όσον αφορά τις δηλώσεις του Πρωθυπουργού, στις 2 Ιουλίου 2007, και του Υπουργού Δικαιοσύνης, στις 12 Φεβρουαρίου 2008, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι αυτές δεν αναφέρουν ευθέως τον προσφεύγοντα. Ο Πρωθυπουργός περιέγραψε την παρούσα υπόθεση ως πρωτοφανές σκάνδαλο υπεξαίρεσης προς όφελος των εμπλεκόμενων προσώπων. Από την πλευρά του ο Υπουργός Δικαιοσύνης εξεφράσθη ενώπιον του Κοινοβουλίου επί του «σκανδάλου του Πάντειου», συμπληρώνοντας ότι η ελληνική δικαιοσύνη καταδίκασε με «θάρρος και παρρησία» όλους αυτούς που προηγουμένως η Αντιπολίτευση δήθεν προστάτευε. Ακόμη κι αν οι δηλώσεις αυτές δεν

υπεδείκνυαν ονομαστικά τον προσφεύγοντα, εν τούτοις έκαναν ρητή αναφορά στην ποινική υπόθεση και στα εμπλεκόμενα πρόσωπα. Το Δικαστήριο σημειώνει επίσης ότι η υπ' αριθ. 2444/2007 απόφαση του Εφετείου Κακουρηγημάτων Αθηνών καταδίκασε πρωτοδίκως τον προσφεύγοντα μεταξύ άλλων εννέα κατηγορουμένων, δηλαδή, μίας καλά προσδιορισμένης ομάδας προσώπων. Προσδίδει, επίσης, ιδιαίτερη σημασία στο γεγονός ότι η υπ' αριθ. 1969/2005 απόφαση του Συμβουλίου Εφετών Αθηνών δέχθηκε ότι ο προσφεύγων έπαιξε «πρωταγωνιστικό ρόλο στη διάπραξη των κακουρηγηματικής μορφής αξιόποινων πράξεων». Επιπλέον, η υπόθεση είχε γίνει ειδικό θέμα των μέσων μαζικής επικοινωνίας στην Ελλάδα και ο προσφεύγων είχε στο παρελθόν διατελέσει Πρύτανης της Παντείου, υπηρεσιακός (ad interim) Υπουργός Τύπου και Μόνιμος Αντιπρόσωπος της Ελλάδος στο Συμβούλιο της Ευρώπης. Τα ανωτέρω αρκούν στο Δικαστήριο για να συμπεράνει ότι, εξαιτίας της ανάμειξής του στην επίδικη υπόθεση, του κύρους και των αξιωμάτων που κατείχε στο παρελθόν, οι δηλώσεις του Πρωθυπουργού και του Υπουργού Δικαιοσύνης αναφέρονταν στον προσφεύγοντα σε τέτοιο βαθμό που τον καθιστούσαν αναγνωρίσιμο.

- Ως προς το περιεχόμενο των επίμαχων δηλώσεων

41. Σχετικά με τον Πρωθυπουργό, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι οι δηλώσεις του παρέπεμπαν στην υπόθεση αυτή, χωρίς ωστόσο να υπάρχει άμεση αναφορά στην εκκρεμή ποινική διαδικασία ενώπιον του Εφετείου. Βεβαίως, η έκφραση «σκάνδαλο άνευ προηγουμένου» θα μπορούσε να είχε αποφευχθεί, καθώς θα μπορούσε να δώσει αρνητική χροιά στο περιεχόμενο των δηλώσεων του Πρωθυπουργού, αλλά και στην ίδια την υπόθεση. Ωστόσο, το Δικαστήριο εκτιμάει ότι, στο σύνολό τους, οι αμφισβητούμενες εκφράσεις μάλλον αποτελούν μία γενική αναφορά στο αντικείμενο της υποθέσεως παρά μία απόπειρα να προδικάσουν την απόφαση του Εφετείου.

Συνεπώς, το Δικαστήριο καταλήγει ότι όσον αφορά τις δηλώσεις του Πρωθυπουργού, δεν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6§2 της Συμβάσεως.

42. Αναφορικά με τις δηλώσεις του Υφυπουργού Οικονομικών, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι ο Υφυπουργός χρησιμοποίησε κυρίως τις εκφράσεις «απατεώνες» και «εσείς κλέβετε μέχρι κι ο ένας τον άλλον». Δεν περιορίστηκε σε μία απλή μνεία της καταδίκης του προσφεύγοντος σύμφωνα με την υπ' αριθμ. 2444/2007 απόφαση του Εφετείου Κακουρηγημάτων, επιλογή που θα ήταν απόλυτα σύμφωνη με την αρχή του τεκμηρίου αθωότητας. Ως προς αυτήν την παρατήρηση, αξίζει να σημειωθεί ότι, καθώς η απόφαση αυτή δεν είχε ακόμη καθαρογραφεί, ο Υφυπουργός Οικονομικών χρησιμοποίησε τις ανωτέρω εκφράσεις χωρίς να γνωρίζει τα πραγματικά περιστατικά στα οποία βασίστηκε το Εφετείο Κακουρηγημάτων για να ανακοινώσει την ετυμηγορία του. Για το Δικαστήριο, τόσο απόλυτες και τόσο λίγο επιφυλακτικές εκφράσεις ήταν πιθανό να οδηγήσουν το κοινό να πιστέψει στην οριστική ενοχή του

προσφεύγοντος. Ιδιαίτερως, η λέξη «απατεώνας» αποτελούσε προσωπική του ερμηνεία, με έντονα αρνητική χροιά, της υπ' αριθ. 2444/2007 απόφασης έναντι του προσφεύγοντος. Επιπλέον, η έκφραση «εσείς κλέβετε μέχρι κι ο ένας τον άλλον», αναφερόμενη με έμμεσο αλλά σαφή τρόπο στον προσφεύγοντα, παρουσιάστηκε ως μία νέα εκτίμηση των γεγονότων στην οποία θα προέβαινε το Εφετείο προκειμένου να εκδώσει απόφαση με ισχύ δεδικασμένου. Συνοψίζοντας, οι επίμαχες εκφράσεις που χρησιμοποίησε ο Υφυπουργός Οικονομικών φαίνεται να αντανakλούν την προσωπική του εκτίμηση της κατάστασης προδικάζοντας ενδεχομένως την απόφαση του Εφετείου.

43. Όσον αφορά τα λεγόμενα του Υπουργού Δικαιοσύνης, το Δικαστήριο εκτιμάει, πρώτον, ότι δεν χρησιμοποίησε τόσο απόλυτες εκφράσεις όσο ο Υφυπουργός Οικονομικών για να αναφερθεί στην καταδίκη όσων εμπλέκονταν σε αυτήν την υπόθεση. Συνεπώς, οι εκφράσεις του δεν μπορούν να θεωρηθούν ως προσωπική εκτίμηση, με αρνητική χροιά, της υπ' αριθμ. 2444/2007 απόφασης. Όμως, πρέπει εξίσου να σημειωθεί ότι ο Υπουργός Δικαιοσύνης είχε δηλώσει πως η ελληνική δικαιοσύνη είχε καταδικάσει «με θάρρος και τόλμη» όσους εμπλέκονταν σε αυτή την υπόθεση. Αυτή η έκφραση θα μπορούσε να δώσει την εντύπωση ότι ο συγκεκριμένος Υπουργός ήταν ικανοποιημένος με την υπ' αριθ. 2444/2007 απόφαση και προέτρεπε το Εφετείο, ενώπιον του οποίου εκκρεμούσε η υπόθεση, να επιβεβαιώσει την προαναφερθείσα ετυμηγορία. Επ' αυτού, πρέπει να ληφθούν, ιδίως, υπόψη τα συγκεκριμένα πολιτικά καθήκοντα του Υπουργού αυτού εκείνη την περίοδο. Με την ιδιότητα του Υπουργού Δικαιοσύνης, ενσάρκωνε την πολιτική εξουσία που είχε κατ'εξοχήν υπό την αιγίδα της την οργάνωση και σωστή λειτουργία των δικαστηρίων. Επομένως, θα έπρεπε να ήταν ιδιαίτερα προσεκτικός ως προς τη χρήση εκφράσεων που θα έδιναν ενδεχομένως την εντύπωση ότι αποβλέπει να επηρεάσει την έκβαση της υποθέσεως που εκκρεμούσε ενώπιον του αρμόδιου δικαστηρίου. Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, το Δικαστήριο υποστηρίζει ότι οι εκφράσεις που χρησιμοποίησε ο Υπουργός Δικαιοσύνης φάνηκαν να προδίκασαν την απόφαση του Εφετείου.
44. Το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη τον ισχυρισμό της ελληνικής κυβέρνησης σύμφωνα με τον οποίο δίνεται σημασία στη χρονική απόσταση που χωρίζει τις επίμαχες αυτές εκφράσεις από την κατ' έφεση εξέταση της υποθέσεως. Η κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η υπόθεση παραμένει εκκρεμής ενώπιον του Εφετείου και, συνεπώς, οι επίμαχες εκφράσεις δεν δύναται να επηρεάσουν τούτο το δικαστήριο μετά την παρέλευση ενός τόσο μεγάλου εύλογου χρονικού διαστήματος. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι η συμβατότητα των επικριτικών εκφράσεων με την αρχή του τεκμηρίου αθωότητας καθορίζεται σε συνάρτηση με τη στιγμή που είχαν ειπωθεί. Επομένως, το χρονικό διάστημα που ενδέχεται να τις χωρίζει από την επί της ουσίας εξέταση ή επανεξέταση της υποθέσεως δεν αποτελεί κρίσιμο στοιχείο στην εκτίμηση της αιτίας που αντλείται από το άρθρο 6§2 της Σύμβασης. Πάντως, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι το να αποδεχτεί τον ισχυρισμό της ελληνικής κυβέρνησης θα οδηγούσε σε

παράλογο συμπέρασμα σύμφωνα με τους όρους της Σύμβασης, ότι δηλαδή όσο μεγαλύτερη είναι η διάρκεια μιας ποινικής διαδικασίας τόσο μπορεί να ελαχιστοποιηθεί η προσβολή του τεκμηρίου αθωότητας τελεσθείσα σε ένα ορισμένο στάδιο της ίδιας διαδικασίας.

45. Συνοψίζοντας, το Δικαστήριο θεωρεί ότι ο Υφυπουργός Οικονομικών και ο Υπουργός Δικαιοσύνης στις δηλώσεις τους της 11 Ιουνίου 2007 και 12 Φεβρουαρίου 2008 αντίστοιχα επέλεξαν φρασεολογία που ξεπερνούσε κατά πολύ την απλή αναφορά στην καταδίκη με την υπ' αριθ. 2444/2007 απόφαση. Το Δικαστήριο δίνει ιδιαίτερη προσοχή στο γεγονός ότι οι εν λόγω δηλώσεις προήλθαν από υψηλόβαθμα πολιτικά πρόσωπα και, ιδιαιτέρως στην περίπτωση του Υπουργού Δικαιοσύνης, από μία αρχή που λόγω του ρόλου της υποτίθεται ότι κρατάει ιδιαίτερα συγκρατημένη στάση όσον αφορά το σχολιασμό δικαστικών αποφάσεων. Τα στοιχεία αυτά αρκούν για να καταλήξει το Δικαστήριο ότι υπήρξε, εν προκειμένω, παραβίαση του άρθρου 6§2 της Σύμβασης ως προς την εκκρεμή διαδικασία ενώπιον του Εφετείου Αθηνών όσον αφορά τις δηλώσεις του Υφυπουργού Οικονομικών και του Υπουργού Δικαιοσύνης.

II. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 8 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

46. Ο προσφεύγων παραπονείται ότι οι ισχυριζόμενες παρατυπίες της διαδικασίας ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων καθώς επίσης το ότι αγνοήθηκε το τεκμήριο του τεκμηρίου αθωότητας αποτελούν προσβολή του άρθρου 8 της Σύμβασης.

Επί του παραδεκτού

47. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι ο προσφεύγων δεν προσκόμισε καμία διευκρίνιση ως προς αυτήν την αιτίαση και με τον τρόπο που αυτή παρουσιάστηκε δεν παρατηρείται καμία παραβίαση του άρθρου 8 της Σύμβασης.

Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι το τμήμα αυτό της προσφυγής πρέπει να απορριφθεί ως προδήλως αβάσιμο υπό την έννοια του άρθρου 35 §§ 3 α) και 4 της Σύμβασης.

III. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 13 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

48. Ο προσφεύγων παραπονείται ότι δεν διέθετε κανένα ένδικο μέσο στο εσωτερικό δίκαιο προκειμένου να εγείρει τις αιτιάσεις που αντλούνται από την επικαλούμενη παραβίαση των άρθρων 6 §§ 1, 2 και 3 καθώς επίσης του άρθρου 8 της Σύμβασης. Επικαλείται το άρθρο 13 της Σύμβασης που ορίζει τα εξής:

«Παν πρόσωπον του οποίου τα αναγνωριζόμενα εν τη (...)Συμβάσει δικαιώματα και ελευθερίαι παρεβιάσθησαν, έχει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον εθνικής αρχής, έστω και αν η παραβίασις διεπράχθη υπό προσώπων ενεργούντων εν τη εκτελέσει των δημοσίων καθηκόντων του.»

A. Επί του παραδεκτού

49. Όσον αφορά τα τμήμα της αιτίασης που αντιστοιχούν στο τεκμήριο αθωότητας του προσφεύγοντος σχετικά με τις δηλώσεις του Υφυπουργού Οικονομικών και του Υπουργού Δικαιοσύνης, το Δικαστήριο σημειώνει ότι δεν είναι προδήλως αβάσιμα υπό την έννοια του άρθρου 35 § 3 α) της Σύμβασης. Επιπλέον, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η αιτίαση αυτή δεν προσκρούσει σε κανένα άλλο λόγο απαραδέκτου. Συνεπώς, πρέπει να κριθεί παραδεκτή.

50. Επίσης, το Δικαστήριο σημειώνει πως ο προσφεύγων παραπονείται ότι δεν είχε στη διάθεσή του μια πραγματική προσφυγή προκειμένου να παραπονεθεί για την προσβολή των άρθρων 8, 6 §§ 1 και 3 καθώς επίσης του άρθρου 6 § 2 της Σύμβασης αναφορικά με την υπ' αριθμ. 1969/2005 απόφαση του Εφετείου Αθηνών, αλλά και των δηλώσεων του Πρωθυπουργού. Ως προς αυτό, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το άρθρο 13 της Σύμβασης απαιτεί εθνικό ένδικο μέσο μόνο για όσες καταγγελίες θεωρούνται «υπερασπίσιμες» στο πλαίσιο της Σύμβασης (μεταξύ άλλων, *Σαμπάνης και άλλοι κατά Ελλάδας*, Νο 32526/05, § 55, 5 Ιουνίου 2008). Ωστόσο, κάτι τέτοιο δεν εφαρμόζεται στην υπό κρίση υπόθεση για τις αιτιάσεις που αντλούνται από το άρθρο 8, αλλά και το άρθρο 6 §§ 1 και 3. Το ίδιο ισχύει για τις δηλώσεις του Πρωθυπουργού λαμβάνοντας υπόψη το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε το Δικαστήριο σχετικά με το άρθρο 6 § 2 (βλέπε την ανωτέρω παράγραφο 41).

51. Ως εκ τούτου, το μέρος αυτό της προσφυγής κηρύσσεται προδήλως αβάσιμο και απορρίπτεται κατ' εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 3 α) και 4 της Σύμβασης.

B. Επί της ουσίας

52. Το Δικαστήριο καλείται να αποφασίσει αν ο προσφεύγων είχε στη διάθεσή του κάποιο ένδικο μέσο στο εσωτερικό δίκαιο προκειμένου να εγείρει την αιτίαση που αντλείται από την παραβίαση του άρθρου 6 §2 σχετικά με τις δηλώσεις του Υφυπουργού Οικονομικών και του Υπουργού Δικαιοσύνης σε βάρος του ίδιου.

53. Η ελληνική κυβέρνηση υποστηρίζει ότι δεν υπήρξε παραβίαση της εν λόγω διάταξης. Σημειώνει ότι ο ενδιαφερόμενος είχε στη διάθεσή του την αγωγή αποζημίωσης όπως αυτή προβλέπεται από τα άρθρα 57 και 59 του αστικού

κώδικα σε συνδυασμό με το άρθρο 105 του εισαγωγικού νόμου του αστικού κώδικα.

54. Ο προσφεύγων ισχυρίζεται πως δεν είχε στη διάθεσή του κάποιο ένδικο μέσο που θα του εξασφάλιζε επαρκή αποκατάσταση της διαπιστωθείσας παραβίασης.
55. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το άρθρο 13 της Σύμβασης προβλέπει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον εθνικής αρχής για όσες παραβιάσεις θεωρούνται «υπερασπίσιμες» στο πλαίσιο της Σύμβασης. Μια τέτοια προσφυγή πρέπει να της παρέχει την αρμοδιότητα να εξετάσει το περιεχόμενο της αιτίας που θεμελιώνεται στη Σύμβαση και να προσφέρει την κατάλληλη αποκατάσταση, ακόμη κι αν τα συμβαλλόμενα κράτη έχουν μια ορισμένη διακριτική ευχέρεια όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο συμμορφώνονται στις υποχρεώσεις που τους επιβάλλει η διάταξη αυτή. Η προσφυγή που απαιτείται από το άρθρο 13 πρέπει να είναι «πραγματική» από πρακτικής και νομικής άποψης (βλέπε ανωτέρω, *Hassan και Tchaouch*, §§ 96-98, ΕΔΑΔ 2000-XI, και *Μητροπολιτική Εκκλησία της Βεσσαραβίας και άλλοι κατά Μολδαβίας*, Νο 45701/99, § 136-137, ΕΔΑΔ 2001-XII).
56. Λαμβάνοντας υπόψη τους λόγους για τους οποίους απέρριψε την ένσταση της μη εξάντλησης των εθνικών ένδικων μέσων που προέβαλε η ελληνική κυβέρνηση βασιζόμενη στα άρθρα 57 και 59 του αστικού κώδικα σε συνδυασμό με το άρθρο 105 του εισαγωγικού νόμου του αστικού κώδικα (βλέπε ανωτέρω παραγράφους 28 και 29) και δεδομένου ότι η ελληνική κυβέρνηση δεν αναφέρει κανένα άλλο ένδικο μέσο στο οποίο θα μπορούσε να προσφύγει ο αιτών προκειμένου να πετύχει την αποκατάσταση της παραβίασης του τεκμηρίου αθωότητας, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η ελληνική κυβέρνηση παραβίασε τις υποχρεώσεις της απέναντι στο άρθρο 13 της Σύμβασης.
57. Επομένως, υπάρχει παραβίαση του άρθρου 13 της Σύμβασης ως προς τα ανωτέρω.

IV. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

58. Το άρθρο 41 της Σύμβασης ορίζει τα ακόλουθα:

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της, και αν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλόμενου Μέρους δεν επιτρέπει παρά μόνο ατελή εξάλειψη των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, εφόσον είναι αναγκαίο, στον παθόντα δίκαιη ικανοποίηση.»

A. Βλάβη

59. Ο προσφεύγων ζητά 500.000 Ευρώ (EUR) για αποκατάσταση της ηθικής βλάβης που του προκλήθηκε λόγω της παραβίασης των άρθρων 6§2 και 13 της Σύμβασης.

60. Η ελληνική κυβέρνηση θεωρεί το ποσό αυτό υπερβολικό. Εκτιμάει ότι οι διαπιστώσεις της παραβίασης αποτελούν από μόνες τους επαρκή και δίκαιη αποζημίωση για ηθική βλάβη.
61. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι διαπίστωσε παραβίαση των άρθρων 6 § 2 και 13 της Σύμβασης. Αποφασίζοντας αμερόληπτα, το Δικαστήριο επιδικάζει στον προσφεύγοντα το ποσό των 12.000 Ευρώ (EUR) για ηθική βλάβη συν κάθε ποσό που μπορεί να οφείλεται ως φόρος.

Β. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

62. Ο προσφεύγων ζητά το ποσό των 14.000 Ευρώ (EUR) για την καταβολή των εξόδων όσον αφορά την υπεράσπισή του ενώπιον του Δικαστηρίου προσκομίζοντας τις σχετικές αποδείξεις.
63. Η ελληνική κυβέρνηση καλεί το Δικαστήριο να απορρίψει το αίτημα του προσφεύγοντος ή αλλιώς να μην του επιδικάσει ποσό που υπερβαίνει τα 1.500 Ευρώ (EUR).
64. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η επιδίκαση εξόδων και δικαστικής δαπάνης κατ' εφαρμογή του άρθρου 41 της Σύμβασης προϋποθέτει ότι αποδεικνύονται πραγματικά, αναγκαία και, επίσης, εύλογα ως προς το ύψος τους (*Ιατρίδης κατά Ελλάδας* [GC], No 31107/96, § 54, ΕΔΑΔ 2000-XI). Συνεπώς, στην υπό κρίση υπόθεση, λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία που έχει στην κατοχή του και τα προαναφερθέντα κριτήρια, το Δικαστήριο θεωρεί εύλογο να επιδικάσει στο προσφεύγοντα το ποσό των 10.000 Ευρώ (EUR) συν κάθε ποσό που μπορεί να οφείλεται ως φόρος.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

65. Το Δικαστήριο κρίνει σωστό να υπολογίσει το ύψος των τόκων υπερημερίας με βάση το επιτόκιο διευκολύνσεως οριακού δανεισμού της Κεντρικής Ευρωπαϊκής Τράπεζας προσαυξημένου κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

1. *Κηρύσσει παραδεκτή* την αιτίαση που αντλείται από το άρθρο 6§2 σχετικά με τις δηλώσεις μελών της κυβέρνησης και την αιτίαση που αντλείται από το άρθρο 13 της Σύμβασης σχετικά με τις δηλώσεις του Υφυπουργού Οικονομικών και του Υπουργού Δικαιοσύνης, ενώ κηρύσσει απαράδεκτα τα περαιτέρω της προσφυγής,
2. *Αποφαίνεται* ότι δεν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6§2 της Σύμβασης σχετικά με τις δηλώσεις του Πρωθυπουργού,
3. *Αποφαίνεται* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6§2 της Σύμβασης σχετικά με τις δηλώσεις του Υφυπουργού Οικονομικών και του Υπουργού Δικαιοσύνης,
4. *Αποφαίνεται* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 13 της Σύμβασης,
5. *Αποφαίνεται* ότι
 - α) το εναγόμενο, ήτοι το ελληνικό κράτος, πρέπει να καταβάλει στον προσφεύγοντα, εντός τριών μηνών μετά την ημερομηνία που θα καταστεί η

απόφαση τελεσίδικη σύμφωνα με το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης, το ποσό των 12.000 Ευρώ (EUR) (δώδεκα χιλιάδων Ευρώ) για ηθική βλάβη και το ποσό των 10.000 Ευρώ (EUR) (δέκα χιλιάδων Ευρώ) για έξοδα και δικαστική δαπάνη, συν κάθε ποσό που μπορεί να οφείλεται ως φόρος από τον προσφεύγοντα.

β) ότι από την παρέλευση της προθεσμίας αυτής και μέχρι την καταβολή, τα ποσά αυτά θα αυξάνονται με απλό τόκο με επιτόκιο ίσο προς το ισχύον κατ' αυτό το χρονικό διάστημα επιτόκιο διευκολύνσεως οριακού δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, προσαυξημένου κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες.

6. Απορρίπτει την αίτηση δίκαιης ικανοποίησης για τα περαιτέρω.

Ενημερωτικό σημείωμα

Εξετάζοντας το ζήτημα αν μπορεί ο πρωθυπουργός της χώρας ή οι υπουργοί του να αποφαίνονται εντός της Βουλής περί της ενοχής κατηγορουμένου έστω κι αν ο τελευταίος έχει καταδικαστεί πρωτόδικα και εκκρεμεί η εκδίκαση της έφεσής του, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ερμήνευσε για πρώτη φορά τόσο προστατευτικά για τον κατηγορούμενο το τεκμήριο αθωότητας του άρθρου 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ.

Το Δικαστήριο δέχθηκε ότι σε παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας δεν οδηγούν μόνον οι δηλώσεις δικαστικών αλλά και υψηλών πολιτειακών παραγόντων, έστω κι αν αυτές πραγματοποιούνται στο Κοινοβούλιο και έχει ήδη προηγηθεί η πρωτόδικη καταδίκη των κατηγορουμένων. Σημειώνεται ότι η υπόθεση των οικονομικών ατασθαλιών στο Πάντειο εκδικάζεται αυτό τον καιρό σε δεύτερο βαθμό στο Πενταμελές Εφετείο Κακουργημάτων.

Στο στόχαστρο του Δικαστηρίου βρέθηκαν οι δηλώσεις του τότε Πρωθυπουργού Κ. Καραμανλή, του τότε Υπουργού Δικαιοσύνης Σ. Χατζηγάκη και του τότε Υπουργού Π. Δούκα. Και ναι μεν οι δηλώσεις Καραμανλή είχαν στοιχεία αμφισβήτησης της αθωότητας αλλά δεν "φωτογράφιζαν" προσωπικά τον Κώνστα, όπως συνέβη, πάντοτε κατά το Δικαστήριο, με εκείνες Χατζηγάκη και Δούκα.

Το Δικαστήριο επιδίκασε στον Κώνστα συνολικό ποσό 22.000 ευρώ για ηθική βλάβη και δικαστικά έξοδα.

Συγγενείς αποφάσεις Στρασβούργου: Allenet de Ribemont κατά Γαλλίας (10.2.1995), Daktaras κατά Λιθουανίας (10.10.2000), Lavents κατά Λιθουανία (28.11.2002), Adolf κατά Αυστρίας (26.3.1982).